

Prof. dr hab. Elżbieta Jabłońska

dziedzina: sztuka

dyscyplina: sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki

Katedra Rysunku

Wydział Sztuk Pięknych

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Ocena rozprawy doktorskiej Pani mgr Kingi Bartniak sporządzona w związku z postępowaniem doktorskim w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki wszczętym przez Radę Dyscypliny Artystycznej Akademii Sztuk Pięknych im.Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu.

Recenzja sporządzona w związku z uchwałą nr 11/2022 podjętą przez Radę Dyscypliny Artystycznej Akademii Sztuk Pięknych im.Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu w dniu 20 października 2022 roku w sprawie powołania recenzentów_tek rozprawy doktorskiej w postępowaniu o nadanie stopnia doktory mgr Kindze Bartniak.

Recenzja powstała w oparciu o przedłożony zestaw dokumentów zawierający: rozprawę doktorską, listę działalności artystycznej, dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzatorskiej, opinię promotorki, portfolio, skan dyplomu magisterskiego.

Podstawowe dane o kandydatce.

Pani mgr Kinga Bartniak (ur.1995 roku) jest absolwentką Wydziału Grafiki i Sztuki Mediów Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu, gdzie w roku 2019 obroniła z wynikiem celującym dyplom magisterski uzyskując tym samym tytuł zawodowy magistra sztuki.

W tym samym roku podjęła kolejny etap kształcenia w Szkole Doktorskiej macierzystej uczelni, czego podsumowaniem jest przedstawiona przez kandydatkę praca doktorska zatytułowana *Komodyfikacja Wolności*. Praca doktorska powstała pod opieką i we współpracy z dr. hab Mają Wolińską, prof. ASP, pełniącą obowiązki promotorki.

Praca dydaktyczna/organizacyjna/popularyzatorska.

W zestawie dokumentów dostarczonych wraz z rozprawą doktorską zawarte zostały szczegółowe informacje dotyczące działalności dydaktycznej doktorantki, którą realizowała w ramach programu studiów w szkole doktorskiej. Były to zajęcia prowadzone w pracowni Narracji i Interakcji w Nowych Mediach oraz na kierunku Mediacja i Rynek Sztuki w ramach Studiów Podyplomowych, w których doktorantka koncentrowała się na pracy ze studentkami_tami realizując określone zadania w formie wykładów, konsultacji koncepcji artystycznych oraz stosowanych technologii, a także recenzując prace studenckie, pomagając w przygotowaniu instalacji interaktywnych czy pełniąc rolę kuratorki wystaw studenckich. Wszystkie wyszczególnione przez autorkę aktywności potwierdzają jej wysokie kompetencje, wyjątkową aktywność i autentyczne zaangażowanie w proces dydaktyczny oraz dążenie do najwyższego poziomu zarówno merytorycznego jak i technologicznego powierzonych zadań.

Podobnie wysoko oceniam energię i zaangażowanie doktorantki w obszarze obowiązków organizacyjnych podejmowanych we współpracy z instytucjami i osobami. W zakresie tych doświadczeń na szczególną uwagę zasługują spotkania i dyskusje, organizowane wspólnie z mgr Iwoną Ogrodzką, przeprowadzone z osobami zajmującymi się działalnością na rzecz poszerzania pola sztuki, kreowania przestrzeni alternatywnych z dala od ogólnego, instytucjonalnego obiegu sztuki (w ramach *Galerie DIY - Seminarium o nieformalnych przestrzeniach artystycznych*). Ponadto doktorantka była organizatorką i koordynatorką działań warsztatowych dla dzieci, a także osób studiujących (w ramach polskiej edycji *Festiwalu Animacji Abstrakcyjnej, Punto y Raya Junior, w Centrum Technologii Audiowizualnych, Wrocław*, a także ze sztuki interaktywnej i środowiska *Pure Data*, w związku z obecnością i działaniami wizytującego *dr Vygintasa Orlovasa*).

W jej dotychczasowym dorobku istotne miejsce zajmują aktywności związane z popularyzowaniem sztuki w formie uczestnictwa w debatach i dyskusjach tematycznych (*Celujący ze sztuki. O współczesnym szkolnictwie artystycznym w Polsce, MWW Wrocław, 2019*) czy konferencjach z wykładem (*Cloud Conversations, z Anne Murray (US), Wykład o pracy i czasie wolnym, online, 2021; Czy badania artystyczne? - konferencja o badaniach artystycznych, online, 2021*).

Merytoryczna aktywność doktorantki w obszarze dydaktyki, organizacji i popularyzacji sztuki jest ważnym elementem w rozwoju szkolnictwa wyższego w zakresie sztuki, a co ważniejsze daje szansę na wprowadzenie zmian w funkcjonującym dotychczas systemie dystrybuowania wiedzy akademickiej.

Działalność artystyczna/dotychczasowy dorobek twórczy.

Równolegle z działalnością dydaktyczną i organizacyjną mgr Kinga Bartniak rozwijała swoją aktywność artystyczną. W ocenianym okresie, który przypada na trudny czas pandemicznych obostrzeń, autorka brała udział w rezydencjach artystycznych, wystawach zbiorowych i pokazach indywidualnych, zarówno w formie rzeczywistych ekspozycji jak również online.

Jedną z prac, realizowaną w duecie z Iwoną Ogrodzką, prezentowała podczas *Biennale Zielona Góra Odnowa/Renewal* (2022 rok), kolejna to obiekt i działanie w czasie wystawy *Bodies in Process* uczestniczek_ków szkoły doktorskiej w *Galerii Neon ASP Wrocław* (2022 rok) czy praca *Balming* udostępniona podczas *Festiwalu Myśli Abstrakcyjnej* na terenie warszawskiego Jazdowa. Na szczególną uwagę zasługuje rezydencja artystyczna *Sztuka dla Ziemi i człowieka* w Opolnie-Zdroju zorganizowana przez *Muzeum Współczesne Wrocław* w ramach programu *Odkrywki*, który był elementem obchodów 50 lecia *Pleneru Ziemia Zgorzelecka*. Wspólnie z Iwoną Ogrodzką artystka zrealizowała trzytygodniowy pobyt w Opolnie, gdzie obydwie autorki koncentrowały się na badaniu tematu wody. Do współpracy i tworzenia narracji w oparciu o obiektywną wiedzę, a także legendy i baśnie, w miejscu postępującej degradacji środowiska wynikającej z przemysłu wydobywczego metodą odkrywkową (Kopalnia odkrywkowa węgla brunatnego Turów), artystki zaprosiły osoby mieszkające w okolicy. W filmie *O wodzie*, który powstał w ramach podsumowania projektu, występują głównie dzieci. Obserwacja tej złożonej, nabrzmiałej konfliktem rzeczywistości z perspektywy dzieci staje się jeszcze trudniejsza, a refleksje, które się pojawiają krążą wokół wyobrażeń świata w postapokaliptycznej scenografii, której wszyscy jesteśmy autorami_kami.

Z kopalni tamtej przyjdzie taka maszyna szukać węgla i zniszczy mój dom. I będzie mi smutno. Pojadę z mamą, tatą i siostrą do Afryki i będę przyjeżdżał tu i patrzeć jak oni dalej niszczą. Trochę minie jak oni wszystko niszczą, bo dom to przecież dużo rzeczy ...

Jako artystka i badaczka Kinga Bartniak podejmuje w swoich pracach tematy, które opisuje i analizuje z perspektywy obiektywnej nauki, szukając dla nich jednocześnie odpowiednich form wizualnych. W ten sposób refleksje artystki zyskują znacznie pełniejszy kształt i mogą stanowić istotne choć częściowo merytoryczne źródło wiedzy, bo jak sama określa w swoim statemencie przygotowanym na potrzeby projektu *OPENHEIM* (w sztuce) *zacieram dychotomie i tworzę przestrzenie i przedmioty, które istnieją „pomiędzy”*. *Skupiam się na procesie, rozwijam go i dokumentuję przy pomocy map myśli.*

Opieram się na ekonomii (zwykle społecznej) oraz biologii, dzięki czemu światy, które tworzę, zyskują pozory realności – często cynicznej.

Praca doktorska.

Nietrudno dać uwieść się wizualności ogrodu.

Część teoretyczna doktoratu mgr Kingi Bartniak *Komodyfikacja wolności* jest efektem badań nad podstawowymi dla jednostki i społeczeństwa kwestiami jak: *praca*, w tym również *praca twórcza*, *wolność*, zarządzanie czasem, z uwzględnieniem *czasu wolnego*, *produkcja idei* oraz *szczęście* i inne emocje towarzyszące zarówno wytwórcom jak i konsumentom.

Używając niezwykle sugestywnych metafor z obszarów tematycznie związanych z biologią, ogrodnictwem, uprawą roślin, ich zachowaniami i funkcjami autorka opisuje procesy charakterystyczne dla świata ludzi. To co sprawia, że stosowane przez nią metafory tak mocno oddziałują na czytelniczkę, to skuteczne dążenie w tekście do naukowej precyzji i autentyczny, nieukrywany zachwyt światem podmiotów nieludzkich.

Wyobraźmy sobie, że ekonomia jest ogrodem sugeruje autorka w pierwszym zdaniu swojej dysertacji i kontynuuje tą sugestię w kolejnych rozdziałach, odnosząc się do owoców, czyli *pracy i towaru*, kwiatów *maku* jako „personifikacji” *wolności twórczej*, *sadzenia kwiatów w ogrodzie*, które łączy z postawą *artystki_ty romantycznego*, odnosi się również do zjawiska *art-washingu* zestawiając je z procesem *cięcia kwiatów* przeznaczonych do układania bukietów, by ostatecznie, w końcowej części, wrocić do pojęcia *pracy oraz zwiększania jej efektywności*, którym przypisuje metaforyczną formę *szklarni* i panujące w niej cieplarniane warunki. Mamy więc w dysertacji biologiczne, ekonomiczne i społeczne ujęcia tematu ze szczególnym uwzględnieniem obszaru sztuki. Rozważania zawarte w części pisemnej poparte są znajomością adekwatnej literatury, a także procesem badawczym i jego wynikami, które dzięki analitycznemu podejściu i umiejętnościom stosowania literackiej metafory czynią wywód autorki wyjątkowo intrygującym.

Krytyczna refleksja, która towarzyszy mgr Kingi Bartniak w części teoretycznej jest również czytelna w pracach artystycznych, a jednym z jej podstawowych przejawów jest idealistyczna wizja, aby *tworzyć poza galeriami, w miejscach pracy, być z odbiorcą w trakcie tworzenia* rezygnując z *przeintelektualizowanych, mętnych znaczeń, uwodzących*

snobistycznych odbiorców, tworzyć sztukę, która nie zostanie zamknięta w galerii.

Jest w tym twierdzeniu bliska mi krytyka instytucjonalnego systemu, w którym krąży dzieło sztuki, stając się coraz bardziej niedostępne dla odbiorców_czyń, dodatkowo otoczone ufortyfikowaną granicą opisu, słów.

Zadanie, które wyznacza sobie artystka jest przez nią realizowane w pracach stanowiących dzieło doktorskie. Cukierki z ekstraktem melisy (Balming, 2021 rok) udostępniane w formie karmików w przestrzeni publicznej, złota rękawiczka i szeslong dedykowany jednej, odpoczywającej dłoni (Po-głowie, 2022 rok), pozbawione pierwotnej użyteczności wycieraczki samochodowe z zamontowanymi dzwoneczkami generującymi medytacyjne dźwięki (Szybowanie, 2021 rok), dwuczęściowa, elegancka piżama z haftem, *chciałbym być artystą*, uszyta przez autorkę (Chciałbybyć, 2022 rok) czy performance dokamerowy, podczas którego artystka buja rośliny do dźwięków muzyki klasycznej (Nabując, 2021) to prace, których pochodzenie jak i ostateczny cel upublicznienia autorka umieszcza w przestrzeniach poza galeryjnych. Wskazuje na to choćby charakter zdjęć włączonych w tekst dysertacji doktorskiej.

Przedstawione obiekty skłaniające do zapatrzenia, do mniej lub bardziej świadomego zaprzestania działań, do rezygnacji z aktywności, specyficznego wyciszenia, zatrzymania, a sama autorka określa je jako: *produkty uspokajające i skłaniające, a nawet przymuszające do spania lub nieświadomego marnowania czasu.*

Czy jednak mogą funkcjonować w rzeczywistym świecie, poza „bezpiecznym”, rozpoznanym terenem sztuki? Czy analizując proces ich powstawania nie powstaje pytanie o istniejącą w nich sprzeczności? Na ile potrafią uwolnić potencjał bezczynności, niepracy? Czy w społeczeństwie konsumpcyjnym (Zygmunt Baumann, *Wolność*, 1988 rok), w którym procesowi utowarowienia podlega każdy aspekt życia, sztuka może odzyskać jakikolwiek poziom wolności? Czy istnieje najmniejsza szansa na wyhamowanie procesu utowarowienia osoby ludzkiej i wszystkiego co się z nią wiąże?

W swoich pracach autorka nie zadaje tego rodzaju pytań wprost. Poprzedzając proces twórczy wnikliwym rozpoznaniem tematu, który jest dla niej jednoznaczny z bezpośrednim doświadczeniem - *Na samym początku doktoratu wsiadłam w autobus pracowniczy i pojechałam w 1,5 godzinną drogę do podwrocławskiej miejscowości, razem z pracownikami szklarni i oczyszczalni ścieków* – w kolejnej etapie koncentruje się raczej na tworzeniu obiektów/produktów (a może jednak towarów?). Pozbawiając je pierwotnie przypisanej użyteczności, oczywistej i rozpoznawalnej funkcjonalności wprowadza

element zaskoczenia wśród odbiorczyń_ców, początkowo je/ich zadziwiając by następnie skłonić do samodzielnej, pogłębionej refleksji. Towarzyszące im tytuły i teksty choć *opisane w formie hasła słownikowego wydajnościowej nowomowy i przeznaczone do wyklejenia na ścianach, w nawiązaniu do sloganów obecnych w dużych firmach,* ostatecznie ułatwiają odbiór dając zarazem możliwość zrozumienia szerszego kontekstu prac.

Wśród przedstawionego zestawu jest też realizacja typograficzna *Charakteryzować* (2022 rok) oparta na odręcznym piśmie Karola Marksa, którego poglądy choć nie ujęte przez autorkę w części teoretycznej krążą „manifestacyjnie” w rozważaniach na temat pracy i utowarowienia oraz gra *Legumina second life* (2020 rok) i strona internetowa *Dobry człowiek* (2022 rok), której *celem było marnotrawienie czasu widzów i ukryte skłonienie do myślenia o kapitalizmie.*

Komodyfikacja wolności, utowarowienie tego elementu życia, który w najbardziej podstawowym rozumieniu jest określony jako *brak przymusu* jest niezaprzeczalnym faktem. Być może kluczową cechą wolności jest możliwość dokonywania wyboru lecz i tu napotykamy wątpliwości, ponieważ cytując Zygmunta Baumana: *sam nakaz dokonywania samodzielnych wyborów i uznawania każdego działania za skutek samodzielnego, swobodnego wyboru z całą pewnością nie jest już kwestią swobodnego wyboru.*

Konkluzja

Przedstawiony do recenzji zestaw dokumentów, w tym praca doktorska *Komodyfikacja wolności*, składająca się z części teoretycznej i artystycznej stanowi oryginalne rozwiązanie problemu postawionego przez autorkę. Dotychczasowy dorobek twórczy, dydaktyczny, a także zaangażowanie organizacyjne są potwierdzeniem wysokiego poziomu kwalifikacji doktorantki.

Całość stanowi istotny wkład w rozwój dyscypliny sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki oraz spełnia wymagania zawarte w artykule nr 187 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z dn. 20.07.2018 r. (*Rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej.*)

W związku z powyższym z pełnym przekonaniem wnioskuję do Rady Dyscypliny Artystycznej Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu o nadanie mgr Kindze Bartniak stopnia doktory w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.